

Adviesbureau

Mertens B.V.

**ACTIVITEITENPLAN DAS *MELES MELES*
AANLEGWERKZAAMHEDEN BOVENGRONDSE BAAN 4
BERKENHORST TE ELSPEET**

Advies op het gebied van natuur, ruimtelijke ordening en natuurwetgeving.

Concept rapport

ACTIVITEITENPLAN DAS *MELES MELES* AANLEGWERKZAAMHEDEN BOVENGRONDSE BAAN 4 BERKENHORST TE ELSPEET

rapportnummer 2025.4627

7 april 2025

In opdracht van:
Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst
Stakenbergweg 60
8075 RA ELSPEET

Adviesbureau Mertens B.V.
Bureau voor natuur, ruimtelijke
ordening en natuurwetgeving

 Utrechtseweg 120, 6871 DV Renkum
 06-

 info@adviesbureau-mertens.nl
 www.adviesbureau-mertens.nl

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	2
1.1 INLEIDING.....	2
1.2 DE WERKZAAMHEDEN EN DE PLANNING	5
1.3 DOEL	5
1.4 OPBOUW ACTIVITEITENPLAN.....	5
 2. WETTELIJK KADER DAS.....	 7
 3. ECOLOGIE DAS	 9
 4. SITUATIE	 11
4.1. BAAN 4 EN DE DIRECTE OMGEVING.....	11
4.2 AANWEZIGE DASSENBURCHT(EN)/PIJPEN.....	12
 5. OMGEVINGSVERGUNNING FLORA- EN FAUNA-ACTIVITEIT DAS	 13
5.1 VOORWAARDEN ONTHEFFING.....	13
5.2 GEEN ANDERE BEVREDIGENDE OPLOSSING	13
5.3 WETTELIJK BELANG.....	14
5.4 EFFECT OP STAAT VAN INSTANDHOUDING DAS	15
5.5 GEEN VERBODSOVERTREDING VANWEGE MITIGERENDE MAATREGELEN.....	17
5.6 ZORGPLICHT.....	17
 6. MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN	 18
6.1 SITUATIE.....	18
6.2 COMPENSERENDE MAATREGELEN.....	18
6.3 MITIGERENDE MAATREGELEN.....	19
 7. CONCLUSIE	 21

1 INLEIDING

1.1 Inleiding

Er is het voornemen voor de aanleg en het (weer) in gebruik nemen van drie bovengrondse schietbanen voor 9 uur per week bij het Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst aan de Stakenbergweg 60 te Elspeet (verder De Berkenhorst genoemd).

Voor de volledige uitbreiding beschikt De Berkenhorst over een (onherroepelijke) ontheffing op grond van de destijds geldende Wet natuurbescherming gelet op het soortenbeschermingsrecht (thans soortbescherming onder de Omgevingswet). Deze ontheffing heeft het zaaknummer 2021-008449 en is verleend gelet op hazelworm. In de ontheffing voor de hazelworm zijn ook enkele vrijwillige maatregelen opgenomen gelet op das die in de omgeving voorkomt. Voor das was geen ontheffing nodig, met name gelet op de afstand tussen de burcht/pijpen en het projectgebied.

Op dit moment is ervoor gekozen om alleen baan 4 te realiseren. Daar ziet daarom dit Activiteitenplan op. Voor de overige banen geldt dat hier voorlopige geen (verdere) werkzaamheden worden verricht.

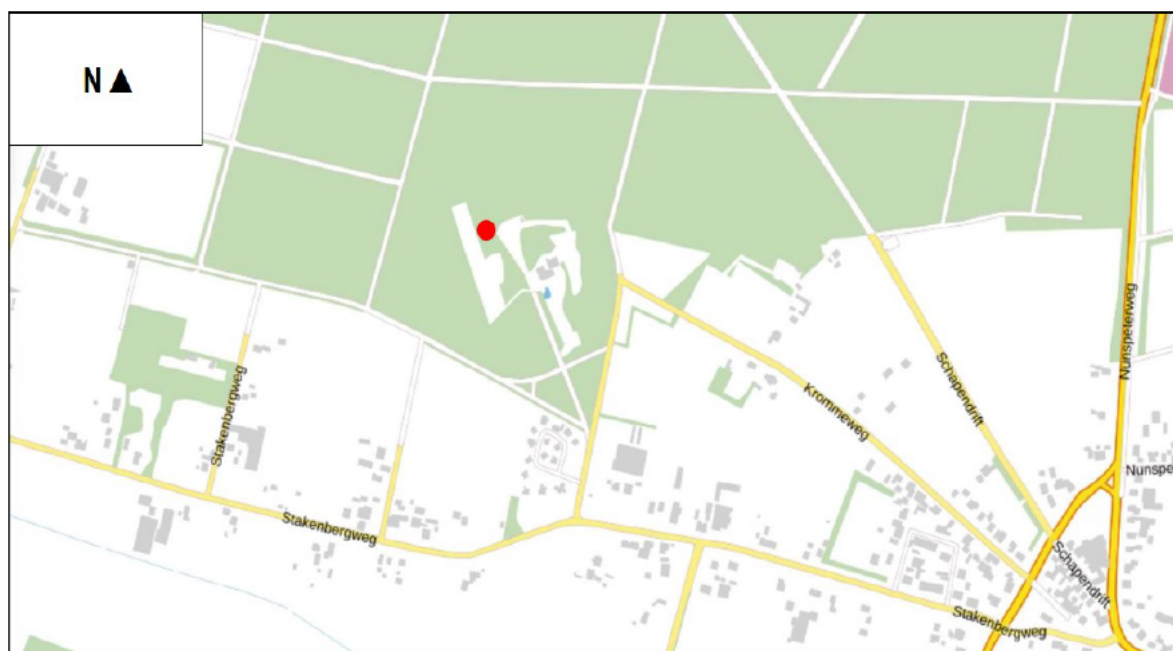
Gedurende de aanlegwerkzaamheden is ten westen van één van de beoogde bovengrondse banen, in de directe nabijheid van baan 3, een burcht van das / vos aangetroffen¹. Het betreft een burcht met twee pijpen. Rond deze burcht is opgaand groen verwijderd in verband met de aanleg, waarbij deze burcht zichtbaar is geworden. Mede op grond van de zorgplicht van de Omgevingswet zijn daarom de werkzaamheden voor de aanleg van de bovengrondse schietbaan 4 voorlopig stilgelegd. Dit gaf de mogelijkheid om onderzoek te verrichten naar het gebruik van das / vos bij deze burcht. Uit dit onderzoek blijkt dat de burcht wordt belopen door de das en wordt bewoond door een vos². Omdat de burcht ook wordt belopen door een das, wordt er zekerheidshalve vanuit gegaan dat het (ook) gaat om een dassenburcht. In figuur 1 en 2 is de globale ligging van de burcht met een rode stip aangegeven (zie bladzijde 3).

De nieuw aangetroffen burcht nabij baan 3 ligt binnen de BIJ12-verstoringsafstand van baan 4. Om die reden zorgen de werkzaamheden op/aan baan 4 (zonder maatregelen) mogelijk tot aantasting van de (functionaliteit van de) dassen(burcht). Tegen die achtergrond wordt zekerheidshalve een omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit aangevraagd voor de das vanwege de werkzaamheden op/aan baan 4.

Op onderstaande afbeelding (figuur 1 en 2) worden (locaties van) de drie bovengrondse schietbanen (waaronder baan 4) weergegeven (zie bladzijde 3).

¹ ████████ Toezicht-rapportage Jachtschietcentrum Berkenhorst. 18 december 2024. Arnhem, 1-12.

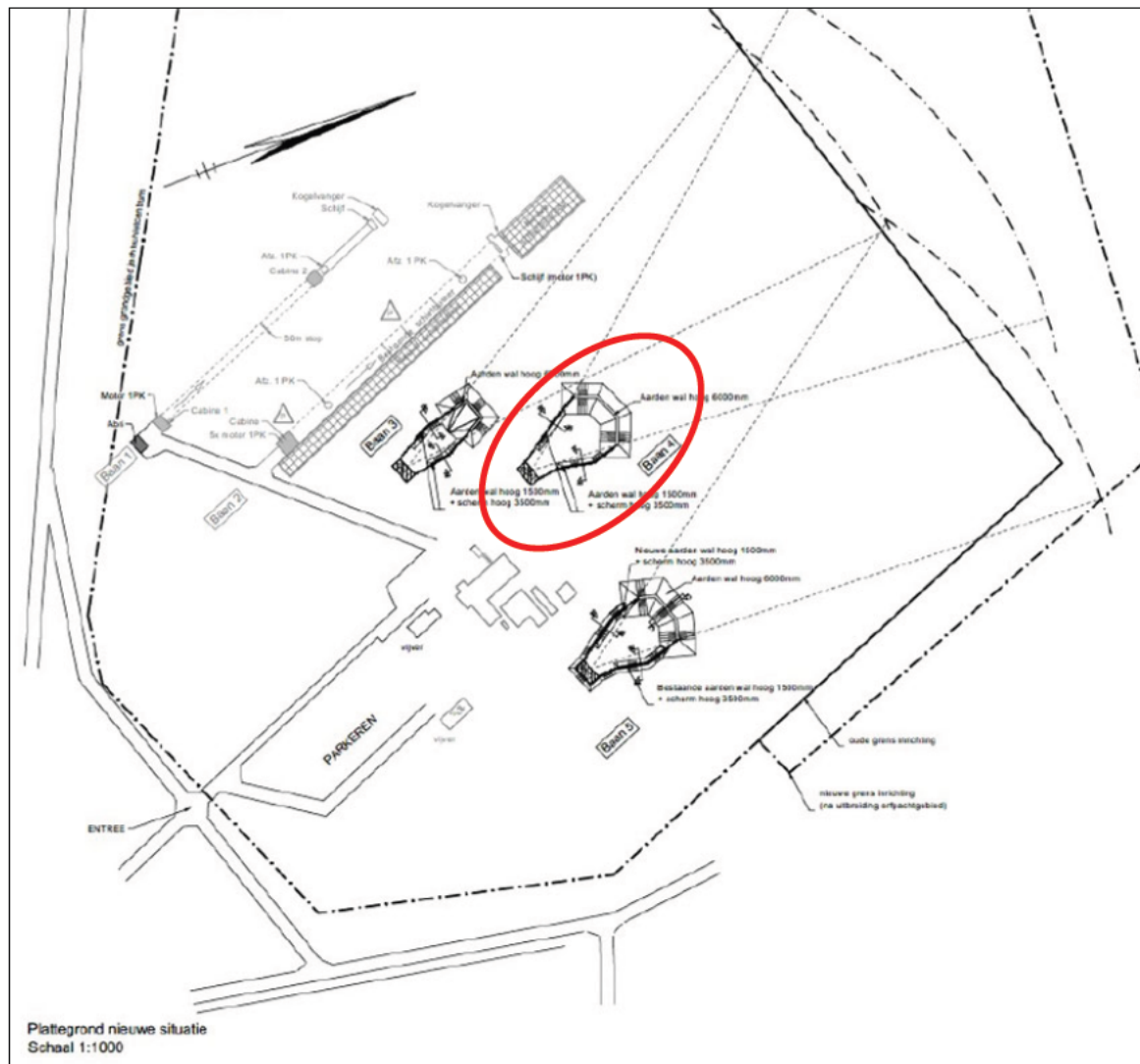
² Adviesbureau Mertens, 2025. Resultaten bij burcht baan 4. Renkum, 1-2.

Figuur 1. Globale ligging van de burcht van [REDACTED] op het terrein van Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst aan de Stakenbergweg 60 te Elspeek.

Figuur 2. Globale ligging van de burcht van [REDACTED] op het terrein van Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst aan de Stakenbergweg 60 te Elspeek.

Figuur 3. Beeld van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen van de Berkenhorst met baan 4 (rood kader).

Zoals de provincie in de beroepsprocedure omtrent het handhavingsbesluit (beroepsprocedure met kenmerk ARN 24/7591) kunnen echter mitigerende maatregelen worden getroffen, waardoor negatieve effecten op de das worden voorkomen. De Berkenhorst zal conform het voorstel van de provincie mitigerende maatregelen treffen. Die mitigerende maatregelen worden in dit Activiteitenplan omschreven. Vanwege de in dit Activiteitenplan omschreven mitigerende maatregelen zal aantasting van de (functionaliteit van de) dassenburcht worden voorkomen en zal dus ook een overtreding van de verbodsbepaling ten aanzien van de das worden voorkomen. In zoverre is dan eigenlijk ook geen omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit vanwege de das meer nodig. Gelet daarop wordt aan de provincie verzocht om een positieve weigering af te geven.

1.2 De werkzaamheden en de planning

Dit Activiteitenplan en de aanvraag hebben **alleen** betrekking op de activiteiten op/aan baan 4. De werkzaamheden betreffen **uitsluitend** de verdere bouw van de bovengrondse kleiduifschietbaan 4. Dit Activiteitenplan en de aanvraag zien **niet** het gebruik van baan 4. De werkzaamheden om de aanleg van baan 4 te realiseren omvatten (zie ook figuur 4):

- Het positioneren van de opgebrachte grond zodat deze een kogelvanger wordt,
- Het vrijwillig realiseren van een kunstburcht voor das (conform ontheffing met het zaaknummer 2021-008449 waarin ook enkele vrijwillige maatregelen zijn opgenomen voor de das die in de omgeving voorkomt,
- Het realiseren van poeren in de kogelvanger,
- Het plaatsen van prefab geluidsschermen op de poeren,
- Het plaatsen van een abri,
- Het plaatsen van de werper.

Hierbij wordt de volgende planning aangehouden:

- april 2025; aanvraag vergunning flora- en fauna activiteit van de Omgevingswet.
- juni 2025; bestellen poeren, geluidsschermen, abri en werper,
- juni 2025. besluit flora- en fauna activiteit,
- juli 2025; bestellen poeren, geluidsschermen, abri en werper,
- augustus 2025 positionering gronden,
- augustus 2025 plaatsen kunstburcht,
- september 2025; poeren, geluidsschermen, abri en werper plaatsen.

Omdat er mogelijk enige vertraging zal optreden in deze planning wordt aanvraag flora- en fauna activiteit aangevraagd voor de periode juni 2025 t/m eind december 2026.

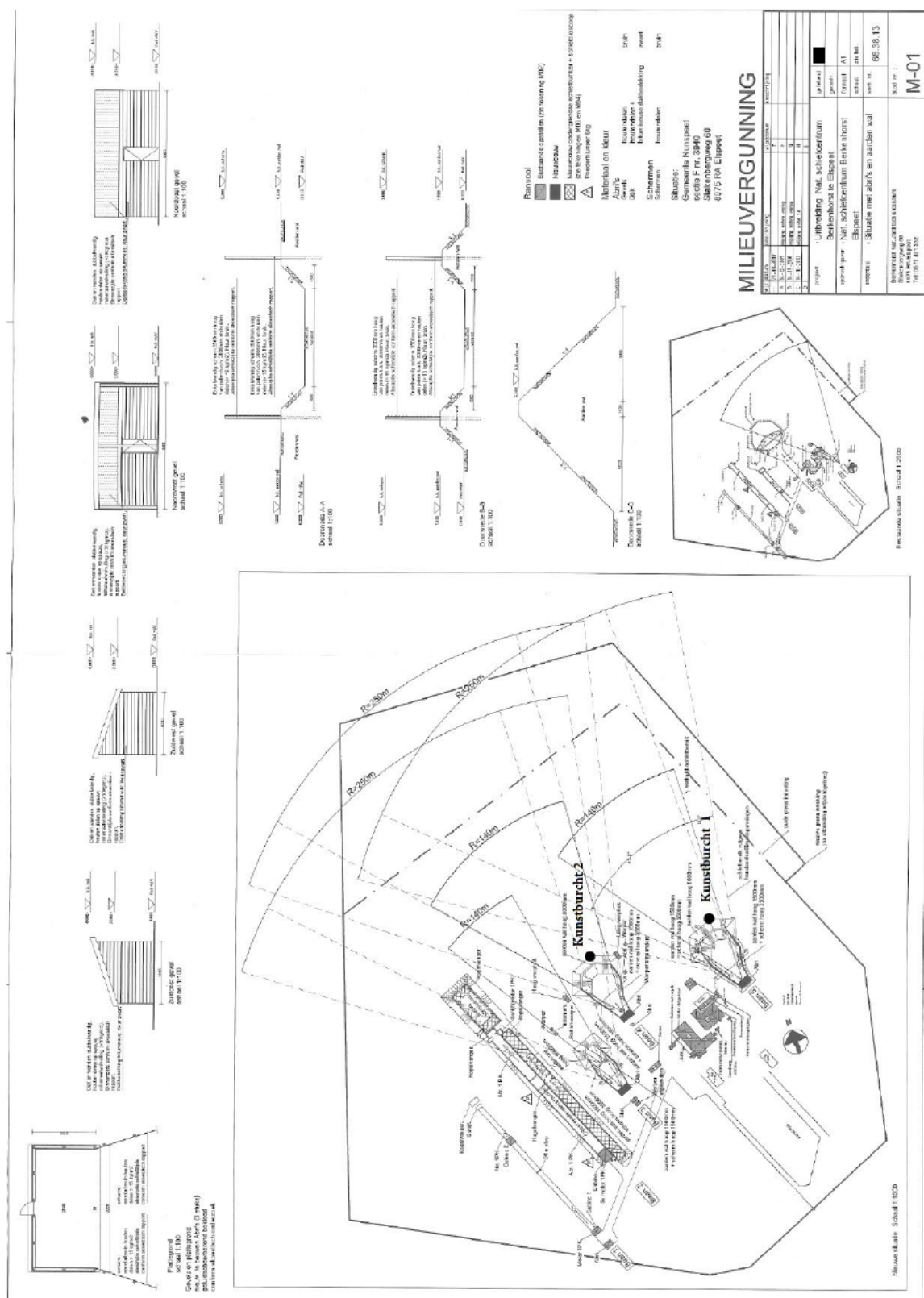
1.3 Doel

In dit Activiteiten wordt enerzijds beschreven dat en waarom een omgevingsvergunning voor de Flora- en fauna-activiteit voor de das kan worden verleend. Anderzijds wordt in dit Activiteitenplan beschreven welke mitigerende maatregelen moeten en zullen worden getroffen om negatieve effecten op de das te voorkomen dan wel te beperken. Het rapport beantwoordt de volgende vragen:

- In welke periode dient de ingreep te worden uitgevoerd om negatieve effecten op das / vos zoveel mogelijk te voorkomen?
- Welke aanpassingen in de werkwijze tijdens de ingreep kunnen negatieve effecten op das / vos zoveel mogelijk voorkomen?
- Welke voorwaarden moeten aan de ingreep gesteld worden om de functionaliteit van het leefgebied voor das / vos te behouden?

1.4 Opbouw activiteitenplan

Na een korte uitleg over de soortbescherming van de Omgevingswet (hoofdstuk 2) wordt een korte samenvatting gegeven over de huidige situatie ten aanzien van de das en vos rond baan 4. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 de ingreep en het belang besproken. In hoofdstuk 5 worden mitigerende en compenserende maatregelen weergegeven. Tot slot wordt in hoofdstuk 6 een conclusie weergegeven.

Figuur 4. Beeld van de beoogde werkzaamheden van de Berkenhorst met baan 4.

2. WETTELIJK KADER DAS

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Het soortenbeschermingsrecht uit de Wet natuurbescherming is overgeheveld naar de Omgevingswet en de daaronder hangende besluiten.

Op grond van artikel 5.2 lid 2 sub g van de Omgevingswet is het verboden om zonder omgevingsvergunning een flora- en fauna-activiteit te verrichten voor zover het gaat om een bij algemene maatregel van bestuur aangewezen geval. Een flora- en fauna-activiteit is *een activiteit met mogelijke gevolgen voor een van nature in het wild levende dieren of planten*.

In het Besluit activiteiten leefomgeving (hierna: 'Bal') en het Besluit kwaliteit leefomgeving (hierna: 'Bkl') zijn drie categorieën flora- en fauna-activiteiten aangewezen die omgevingsvergunningplichtig zijn: de Vogelrichtlijnsoorten, de Habitatrichtlijnsoorten en de nationaal aangewezen soorten.

De das valt onder het beschermingsregime voor de nationaal beschermde soorten. Op grond van artikel 11.54 lid 1 van het Bal is het verboden om zonder omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit opzettelijk een das te doden of te vangen (sub a) of zijn vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of te vernietigen (sub b).

Leefgebieden of foerageergebieden vallen in beginsel niet onder de omgevingsvergunningplicht uit artikel 11.37 van het Bal. Daarop gelden volgens de rechtspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: 'de Afdeling') twee uitzonderingen. De eerste uitzondering betreft gevallen waarbij een foerageergebied samenvalt met een vaste voortplantings- of rustplaats. De tweede uitzondering betreft gevallen waarbij essentiële foerageergebieden die niet samenvallen met een vaste voortplantings- of rustplaats, zodanig worden aangetast dat daardoor de functionaliteit van de vaste voortplantings- of rustplaats van de betrokken diersoort wordt aangetast. Onder een essentieel foerageergebied wordt volgens de vaste Afdelingsrechtspraak verstaan: *een foerageergebied dat van wezenlijk belang is voor het functioneren van de voortplantings- of rustplaats wanneer er geen alternatieve foerageergebieden zijn om eventuele aantasting daarvan op te vangen*. Zie bijvoorbeeld de uitspraken van de Afdeling van 7 juli 2021 (ECLI:NL:RVS:2021:1457 (r.o. 6.1-6.4)) en 16 november 2022 (ECLI:NL:RVS:2022:3320 (r.o. 15.6)). Van aantasting van de functionaliteit van de vaste voortplantings- of rustplaats, is sprake wanneer, in dit geval, de steenuilen vanwege de aantasting van het essentieel foerageergebied de voortplantings- of rustplaats verlaten (direct of geleidelijk).

In artikel 8.74I lid 1 van het Bkl is geregeld onder welke voorwaarden een omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit voor nationaal beschermde soorten (waaronder de das) kan worden verleend. Een omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit voor de das kan worden verleend wanneer:

- a. er geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- b. er sprake is van een wettelijk belang; en
- c. de activiteit geen afbreuk doet aan het streven de populaties van de soort (de das) in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Verder is voor plant- en diersoorten in artikel 11.27 van het Bal een zorgplicht opgenomen. In lid 1 wordt de algemene zorgplicht herhaald en in lid 2 wordt de specifieke zorgplicht voorgeschreven. In lid 2 is voorgeschreven hoe aan de zorgplicht moet worden voldaan, dit gaat dus verder dan de algemene zorgplicht.

In het kader van de algemene zorgplicht draagt een ieder voldoende zorg voor de fysieke leefomgeving en moet een ieder die weet of redelijkheidswijs kan vermoeden dat zijn activiteit nadelige gevolgen kan hebben voor de fysieke leefomgeving;

- Dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel;
- De noodzakelijke maatregelen treft om de gevolgen te voorkomen of,
- Voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zo veel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.

De speciale zorgplicht zijn concrete maatregelen welke een ieder dient op te volgen als verantwoordelijke voor een voorgestelde activiteit:

- Welke verslechterende of significant verstorende gevolgen voor een Natura 2000-gebied of een bijzonder nationaal natuurgebied kunnen hebben (artikel 11.6 Bal),
- Welke betrekking hebben tot dieren en planten in het wild (artikel 11.27 Bal),
- Welke betrekking hebben op houtopstanden (artikel 11.116 Bal).

Een handeling valt onder de specifieke zorgplicht als degene die de activiteit verricht of weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat die handeling nadelige gevolgen kan hebben voor de fysieke leefomgeving.

3. ECOLOGIE DAS

De das is een roofdier met een gewicht van 7,5 tot ongeveer 20 (22) kg en is 70 tot 90 centimeter lang en circa 30 centimeter hoog³. Het is een typisch nachtdier dat voor een groot gedeelte leeft van wormen. Regenwormen vormen het grootste deel van het voedsel van de das (stapelvoedsel)⁴. Het voedselaanbod is vooral op bemeste grasweiden (regenwormen) en in maïsakkers (maïskolven) van het agrarische gebied te vinden⁴. Daarnaast is zijn voedsel zeer gevarieerd en kan ook voor een groot deel bestaan uit plantaardig materiaal. Bij het zoeken naar voedsel worden kenmerkende krabsporen achtergelaten⁴. Door het gebruik van speciale routes (wissels) die vaak langs en over wegen lopen is de das regelmatig verkeersslachtoffer. De wissels worden gebruikt om voedsel te vinden maar ook om van verblijfplaats (burcht) naar voedselgebieden te komen. De home-range (het onder normale omstandigheden gebruikt gebied voor foerageren, paarvorming, jongen, rusten enzovoort) van een familie dassen bedraagt meestal 1 à 2 km².

Dassen zijn territoriaal. Dassen leven in een clan van twee tot twaalf dieren die bestaan uit volwassen dieren, jongen en jaarlingen. In Nederland bestaat een clan uit gemiddeld vier dieren, maar er zijn ook clans van ongeveer twintig dieren bekend. Het aantal dieren binnen een territorium is afhankelijk van het voedselaanbod⁴.

Overdag verblijft de das in een burcht. Met het vallen van de schemering verlaat hij deze burcht, meestal via een vaste route (wissel). Dassen leven vaak in familieverband, maar soms ook solitair. Vooral de familieburchten bestaan uit vele gangen. Burchten van deze zogenaamde solitaire groepen worden soms tijdelijk verlaten maar worden soms later weer bewoond. Er worden vaak ook meer burchten gegraven dan er bewoond kunnen worden. Bewoning vindt soms plaats met andere roofdieren als de vos maar soms ook met konijnen⁵. In de burcht worden ook de jongen geboren. De meeste dassen worden geboren in de periode van januari tot maart, met een piek in februari⁴. Conform de het kennisdocument das bestaan er drie typen burchten⁴:

- Hoofdburchten Hoofdburchten zijn in de regel relatief groot en zijn het grootste deel van het jaar in gebruik. De hoofdburcht is meestal de plek waar de jongen worden geboren. Er zijn ook permanent bewoonde burchten bekend met maar één holingang.
- Bijburchten Bijburchten zijn vaak alleen op bepaalde momenten in gebruik, bijvoorbeeld als vluchtplek bij verstoring van de hoofdburcht. Ook kan de bijburcht door jong volwassen dassen worden gebruikt in de periode dat ze worden verstoten uit het territorium, of door het mannetje die in het voorjaar vanuit deze burcht zijn territorium beter kan verdedigen. Als er jongen geboren zijn, verjaagt het vrouwtje het mannetje vaak tijdelijk naar een ander gedeelte van de hoofdburcht, of uit de burcht. Hij verhuist dan tijdelijk naar een bijburcht. Ook het vrouwtje kan haar jongen grootbrengen in een bijburcht, wat het verschil tussen hoofd- en bijburcht weer vervaagt. Het voedselaanbod in de directe omgeving speelt een grote rol. Dassen wonen het liefst zo dicht mogelijk bij hun voedsel. Ze kunnen, ook tijdelijk, verhuizen naar een bijburcht in de directe omgeving van bijvoorbeeld een maïsakker als de jonge, nog zachte maïskolven aan het ontspruiten zijn.
- Vluchtpijpen bijbracht liggen verspreid over het territorium. Zoals de naam doet vermoeden, worden ze bij dreigend gevaar gebruikt om in te schuilen. Aan de rand van een territorium hebben de vluchtpijpen ook een geurfunctie en bakenen zij het territorium af. Er zijn gevallen bekend dat een vrouwtje een vluchtpijp in gebruik heeft genomen om haar jongen te werpen. Een bijburcht of een

³ Kennisdocument das *Meles meles*. Bij12, 2017.

⁴ [REDACTED], 1986. Badgers, T & AD Poyser Ltd, Londen, 1-271.

vluchtpijp kan in een korte periode uitgroeien tot hoofdburcht, en een hoofdburcht kan in verval raken en alleen nog als vluchtpijp in gebruik blijven.

De das was vaak de toppredator van het landschapstype waarin hij verblijft⁵. De belangrijkste doodsoorzaak van dassen zijn aanrijdingen met voertuigen. Met de komst van de wolf in Nederland is er een natuurlijke vijand gekomen voor de das. Het gevoerde natuurbeleid heeft mede op grond van de aanleg van faunatunnels, wildwissels e.d. echter een einde gemaakt aan de achteruitgang van de das.

⁵ Kennisdocument das *Meles meles*. Bij12, 2017.

4. SITUATIE

4.1. Baan 4 en de directe omgeving

Baan 4 betreft een voormalige bovengrondse schietbanen en is ook als dusdanig te herkennen; het betreft een open gebied dat voorheen was begroeid met een grazige vegetatie. Aan de noordzijde van baan 4 is grond opgebracht in een 'bult' ten behoeve van de realisatie van de kogelvanger. Deze bult aarde is dus ongeveer gelegen ter plaatse van de beoogde kogelvanger en is sinds dat deze is gestort begroeid.

Ten noorden van baan 4 is een natuurlijk reliëf. Het betreft een zandduin die in het verleden is gebruikt als natuurlijke kogelvanger. Sindsdien is deze zandduin en ook het gebied rond baan 4 begroeid. Momenteel bestaat deze begroeiing uit bos met plaatselijk ondergroei. Deze ondergroei wordt rond baan 4 gedomineerd door prunus, met name ten westen van baan 4. Prunus (Amerikaanse vogelkers, ook wel bekend als 'bospest') is een plant die in het verleden is geïmporteerd uit Noord-Amerika en aangeplant als bodemverbeteraar. Zoals veel uitheemse soorten, functioneert deze plant nauwelijks als gastheer voor insecten en schimmels. Hierdoor is hij minder snel vatbaar voor ziekten en aantastingen. Dit geeft hem een goede concurrentiepositie ten opzichte van inheemse soorten; deze boomvormer kan vrijwel ongehinderd doorwoekeren. In vier jaar tijd kan een kiemplantje uitgroeien tot besdrager. Prunus wordt daarom gezien als (ongewenste) invasieve exoot. Als gevolg hiervan is een dichte vegetatie aan prunes ten westen van baan 4 omgezaagd, mede ter voorbereiding van baan 4, zodat natuurlijk soorten weer kans kregen. In deze dichte vegetatie met prunes bleek de burcht van das / vos aanwezig te zijn waarop onderhavig activiteitenplan betrekking op heeft. In figuur 5 is een beeld van baan 4 en de directe omgeving weergegeven.

Figuur 5. Beeld van baan 4 en de directe omgeving op het terrein van De Berkenhorst op 2 april 2025.

4.2 Aanwezige dassenburcht(en)/-pijpen

In 2022 is het terrein van de Berkenhorst en omgeving onderzocht op het voorkomen van planten en dieren⁶. In dit onderzoek werden totaal tien burchten / pijpen van dassen aangetroffen. Deze burchten / pijpen bevonden zich voor een groot deel ten oosten van de Berkenhorst. Twee van deze burchten / pijpen waren reeds voor 2022 bekend⁶. Rond baan 4 was in 2022 alleen ten noorden van baan 4 een (bekende) burcht met twee pijpen. Deze burcht bevindt zich in de natuurlijke zandwal aan de noordzijde op ca. 39 meter afstand van baan 4⁶ (op 19 november 2024 is de afstand opnieuw gemeten en is 46 meter tussen kogelvanger en burcht nummer 6 gemeten).

Relatief veel dassensporen werden in 2022 aangetroffen richting de bemeste weilanden ten oosten van het gebied. Op 7 januari 2025 is er gekeken naar sporen van dassen⁷. Ook in dit onderzoek werden relatief veel sporen van dassen aangetroffen richting de bemeste weilanden ten oosten van de Berkenhorst.

Eind 2024 kwam voor het eerst naar voren dat er mogelijk meer dassenactiviteit was rond baan 4 dan dat bekend was op grond van het onderzoek uit 2022⁶. Gedurende de aanlegwerkzaamheden is ten westen van de beoogde baan 4 een burcht van das / vos aangetroffen⁸. Het betreft, zoals reeds opgemerkt in de inleiding, een burcht met twee pijpen. Rond deze burcht is opgaand groen verwijderd, waarbij deze burcht zichtbaar is geworden. Mede op grond van de zorgplicht van de Omgevingswet zijn daarom de werkzaamheden voor de aanleg van de bovengrondse schietbaan 4 stilgelegd. Dit gaf de mogelijkheid om onderzoek te verrichten naar het gebruik van das / vos bij deze burcht. Uit dit onderzoek blijkt dat de burcht wordt belopen door de das en wordt bewoond door een vos⁹. Omdat de burcht ook wordt belopen door een das, wordt er zekerheidshalve vanuit gegaan gaat (ook) gaat om een dassenburcht. Zie voor de (indicatieve) locatie van de nieuw aangetroffen burcht en de locatie van de schietbanen figuur 1, 2, 3 en 4 in hoofdstuk 1 van dit Activiteitenplan.

De nieuw aangetroffen burcht nabij baan 3 ligt binnen de BIJ12-verstoringsafstand van baan 4. Om die reden zorgen de werkzaamheden op/aan baan 4 (zonder maatregelen) mogelijk tot aantasting van de (functionaliteit van de) das(senburcht). Tegen die achtergrond wordt zekerheidshalve een omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit aangevraagd voor de das vanwege de werkzaamheden op/aan baan 4. In het volgende hoofdstuk wordt toegelicht dat en waarom de omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit voor de das kan worden verleend.

⁶ Adviesbureau Mertens, 2022. Actualiserend onderzoek beschermde planten- en diersoorten aanleg en ingebruikname uitbreiding Berkenhorst. Renkum, 1-43.

⁷ Stichting Valouwe Natuur. Aanleg grondwal Baan 5 Berkenhorst. Harderwijk, 1-2.

⁸ ████████ Toezicht-rapportage Jachtschietcentrum Berkenhorst. 18 december 2024. Arnhem, 1-12.

⁹ Adviesbureau Mertens, 2025. Resultaten bij burcht baan 4. Renkum, 1-2.

5. OMGEVINGSVERGUNNING FLORA- EN FAUNA-ACTIVITEIT DAS

5.1 Voorwaarden ontheffing

Zoals reeds toegelicht in de inleiding, wordt voor de das zekerheidshalve een aanvraag om omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit aangevraagd. Zoals in hoofdstuk 2 is toegelicht, kan een omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit voor de das worden verleend als wordt voldaan aan de volgende drie voorwaarden (artikel 8.74I lid 1 Bkl):

- a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- b. er is sprake van een wettelijk belang; en
- c. de activiteit doet geen afbreuk aan het streven de populaties van de soort (de das) in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

In de volgende paragrafen wordt toegelicht dat en waarom aan bovengenoemde drie voorwaarden wordt voldaan.

5.2 Geen andere bevredigende oplossing

Er bestaat geen andere bevredigende oplossing. Ter nadere toelichting strekt het volgende.

Alternatieve locatie

Voor de integrale ontwikkeling zijn in het verleden de daarvoor benodigde toestemmingen verleend en onherroepelijk geworden. Daaronder begrepen het planologische regime, de natuurvergunning, de benodigde omgevingsvergunningen bouwen, de kapvergunningen, besluiten in het kader van de Wet bodembescherming, etc.

De werkzaamheden zijn, ook bij baan 4, al geruime tijd geleden reeds begonnen onder de (onherroepelijke) ontheffing van de toenmalige Flora- en faunawet. Deze ontheffing heeft het kenmerk FF/75C/2016/0090 en is onder meer verleend gelet op hazelworm. De werkzaamheden zijn daarna verder uitgevoerd onder ontheffing Wet natuurbescherming met zaaknummer 2021-008449. Grote onderdelen van terrein zijn afgerasterd en daarna zijn hazelwormen uitgeplaatst. Het werkterrein van baan 4 is derhalve vrij aan beschermde soorten. Vervolgens zijn ten behoeve van het realiseren van de uitbreidingsplannen zijn nodig de bomen en bosschages geveld. Ook zijn er diverse grondwerkzaamheden (ten behoeve van de bovengrondse schietbanen) verricht (aanvullen van benodigd zand voor de geluidswallen en kogelvangers), etc.

Gelet op het feit dat de locatie derhalve eigenlijk functievrij is aan beschermde natuurwaarden c.q. hazelwormen zijn de drie bovengrondse kleiduifschietbanen de geëigende locaties. Op andere locaties in de omgeving van de Berkenhorst bevinden zich meer natuurwaarden c.q. hazelwormen. De Berkenhorst is

immers gelegen in een kerngebied van de hazelworm (zie hoofdstuk 2). Daarbij komt dat in de gehele omgeving van de Berkenhorst ook de das voorkomt¹⁰.

Alternatieve werkwijze

Het gebied van de kleiduifschietbaan 4 is reeds uitgerasterd en in het gebied zijn in het verleden hazelwormen uitgeplaatst. Daarnaast zijn er gronden opgebracht ten behoeve van de kogelvangers. Deze opgebrachte gronden dienen nog iets gepositioneerd te worden, poeren en kunstburcht das in de kogelvanger geplaatst te worden en het plaatsen van prefab geluidsschermen, abri en werper. Er is geen andere of snellere werkwijze om dit te realiseren. Door een andere werkwijze wordt dus niet voorkomen dat eventueel de eventuele aanwezige dassen naast baan 4 minder worden verstoord. Er is derhalve geen alternatieve werkwijze die minder effect heeft op de das.

Alternatieve planning

Zoals bovenstaand weergegeven is het gebied van de bovengrondse kleiduifschietbaan 4 reeds uitgerasterd en het werkgebied is functievrij verklaard gelet op beschermde soorten. Door een andere planning wordt niet voorkomen dat eventueel aanwezige dassen rond de baan minder worden beïnvloedt. Er is derhalve geen alternatieve planning die minder effect heeft op de hazelworm.

Conclusie alternatieven

Er is geen goede alternatieve locatie, werkwijze en planning. Dit hangt samen met het feit dat de locatie van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen reeds bepaald is, gedeeltelijk is gerealiseerd en hierbij ook rekening is gehouden met de hazelworm.

Daarbij is ook relevant dat er mitigerende én compenserende maatregelen worden getroffen waardoor aantasting van de das(senburcht) wordt voorkomen dan wel grotendeels wordt beperkt. In zoverre is er dus ook geen alternatieve oplossing waardoor hetzelfde doel wordt behaald (zie paragraaf 5.3) en er minder negatieve effecten optreden voor, in dit geval, de das. De negatieve effecten worden immers al tot een minimum beperkt.

5.3 Wettelijk Belang

Op grond van artikel 8.74l lid 1 sub b kan een omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit voor een nationaal beschermde soort alleen worden verleend als sprake is van een wettelijk belang. De wettelijke belangen zijn in genoemde sub(lid) opgesomd. In dit geval is sprake van twee wettelijke belangen:

- het wettelijke belang 'van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten' (lid 1 sub b onder 3); en

¹⁰ Adviesbureau Mertens, 2022. Actualiserend onderzoek beschermde planten- en diersoorten aanleg en ingebruikname uitbreiding Berkenhorst. Renkum, 1-43.

- het wettelijke belang 'in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied' (lid 1 sub b onder 6).

Ten aanzien van het eerstgenoemde wettelijk belang wijst Berkenhorst op redenen van economische aard. Berkenhorst is voornemens drie bovengrondse kleiduifschietbanen aan te passen en in weer in gebruik te nemen. Alsmede door de economische voordelen van het aanpassen en weer in gebruik nemen van drie bovengrondse kleiduifschietbanen zal er een sociale ontwikkeling plaatsvinden in de Berkenhorst. De uitbreiding zal zorgen voor vitalisering van de Berkenhorst. Vooral na stilstand door corona is deze economische en sociale ontwikkeling in de Berkenhorst noodzakelijk. De werkzaamheden zijn onderbroken geweest. Dit kwam onder meer door corona en een (ook financieel) zeer lastige periode voor de Vereniging.

Verder kan ook een beroep worden gedaan op het tweede genoemde wettelijk belang, nu sprake is van de ruimtelijke inrichting van een gebied.

5.4 Effect op staat van instandhouding das

Populatietrend

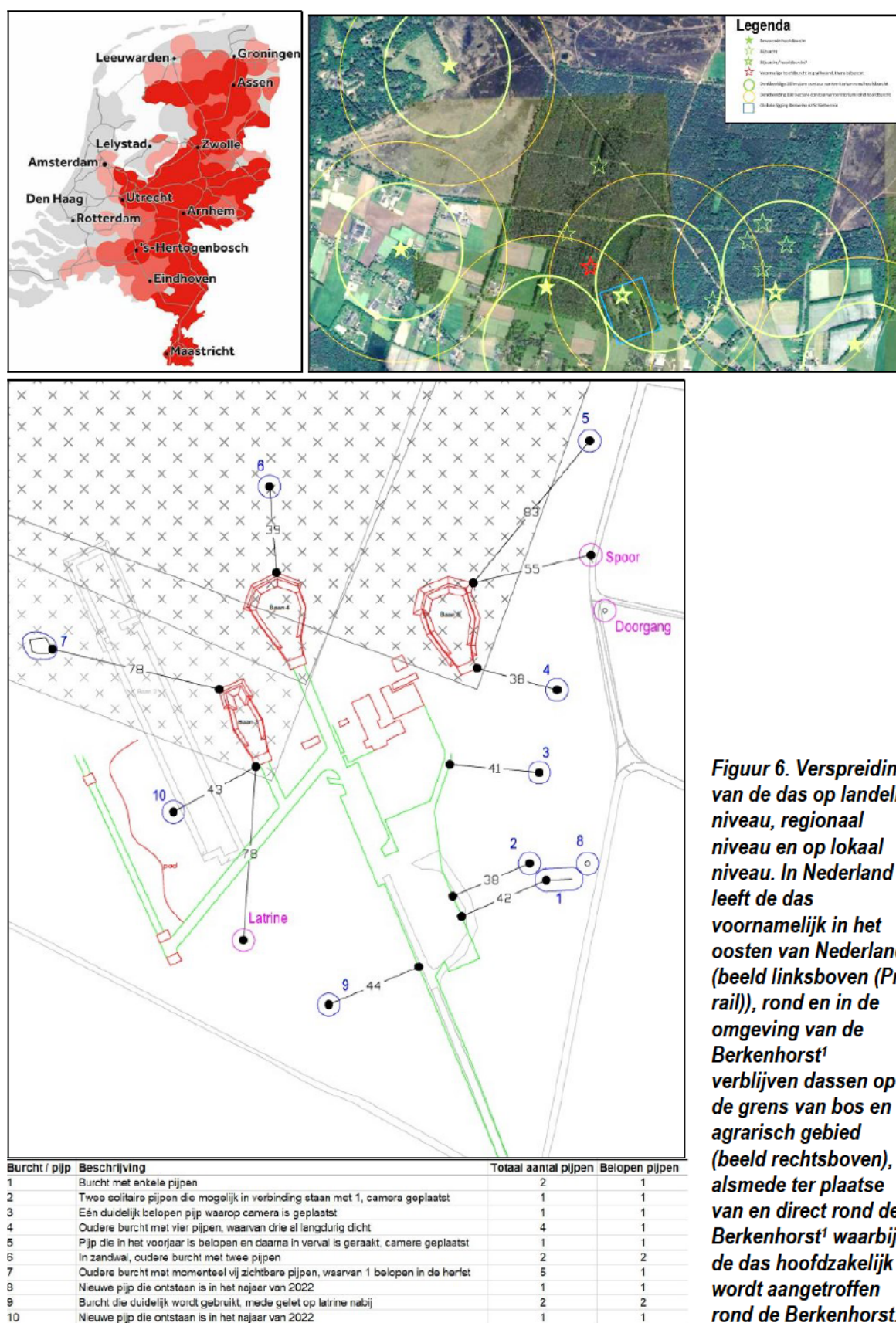
Dassen worden vooral in de oostelijke helft van Nederland aangetroffen in het daar aanwezige kleinschalige cultuurlandschap (zie figuur 6). Volgens het Kennisdocument Das leefden er rond 1900 circa 12.000 dassen in Nederland. In de periode 1960-1980 was dit aantal geslonken tot circa 1.200 exemplaren. Door gerichte (beschermings)maatregelen is het aantal dassen sinds 1980 toegenomen. In 2006 leefden er ongeveer weer 4.500 exemplaren, en in 2011 ongeveer 5.000 (Kennisdocument Das). Momenteel wordt het aantal dassen op 5.000 à 6.000 geschat (<https://www.zoogdiervereniging.nl/actueel/nieuws/hoe-gaat-het-met-de-das-nederland>).

Volgens het Kennisdocument Das lijken er nog veel in potentie geschikt beoordeelde plekken te zijn die die gekoloniseerd kunnen worden door de das. Dit geldt vooral voor gebieden als de Achterhoek, Twente en het westen en midden van Brabant. Hierdoor is het mogelijk dat de populatiegroei in Nederland doorgang vindt.

Zoals aangegeven in hoofdstuk 3 is de das sinds 2004 niet meer opgenomen op de Rode lijst van bedreigde zoogdieren. De das is dus niet bedreigd. Ook groeit de populatie sinds 1980 en zijn er mogelijkheden voor verdere groei van de populatie. Op basis van voorgaande criteria is de staat van instandhouding van das te omschrijven als gunstig.

Leefgebied

Dassen worden vooral in de oostelijke helft van Nederland aangetroffen in het daar aanwezige kleinschalige cultuurlandschap. Het onderstaande figuur 6 geeft het landelijk voorkomen aan, rond en in de omgeving van de Berkenhorst, alsmede ter plaatse van en direct rond de Berkenhorst (zie onderstaand figuur 6). De kleiduifschietbaan 4 is gelegen op zandgrond en er is een hoop grond opgebracht. Feitelijk gezien zijn is baan 3 derhalve geen essentieel leefgebied voor de das.

Figuur 6. Verspreiding van de das op landelijk niveau, regionaal niveau en op lokaal niveau. In Nederland leeft de das voornamelijk in het oosten van Nederland (beeld linksboven (Pro-rail)), rond en in de omgeving van de Berkenhorst¹ verblijven dassen op de grens van bos en agrarisch gebied (beeld rechtsboven), alsmede ter plaatse van en direct rond de Berkenhorst¹ waarbij de das hoofdzakelijk wordt aangetroffen rond de Berkenhorst.

Effect op de staat van instandhouding

Berkenhorst zal in het kader van voorkoming van negatieve effecten op de das bij de uitvoering van de werkzaamheden op/aan baan 4 mitigerende en compenserende maatregelen treffen. Die maatregelen zijn nader toegelicht in hoofdstuk 6 van dit Activiteitenplan. Door de te treffen mitigerende en compenserende maatregelen zullen negatieve effecten op de das vanwege de werkzaamheden op baan 4 worden voorkomen. Gelet daarop zal ook geen negatief effect op de staat van instandhouding van de das optreden.

5.5 Geen verbodsovertreding vanwege mitigerende maatregelen

In de vorige paragraaf is toegelicht dat er in het kader van de werkzaamheden aan baan 4 mitigerende maatregelen worden getroffen, zodat negatieve effecten op de das worden voorkomen. Zie hoofdstuk 6 van dit Activiteitenplan. Gelet daarop meent Berkenhorst dat er eigenlijk helemaal geen sprake is van een verbodsovertreding (want de negatieve effecten worden immers voorkomen) en dat er dus ook geen omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit nodig is. Zie bijvoorbeeld AbRS 6 april 2022, ECLI:NL:RVS:2022:1006, AbRS 10 januari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:12 of AbRS 17 januari 2024, ECLI:NL:RVS:2024:142, waaruit volgt dat een mitigerende maatregel ervoor zorgt dat een verbodsovertreding wordt voorkomen en er dus geen vergunning (onder oud recht: ontheffing) nodig is. Gelet op het vorenstaande verzoekt de Berkenhorst de provincie om een positieve weigering af te geven.

5.6 Zorgplicht

Tijdens de werkzaamheden wordt rekening gehouden met de algemene zorgplicht. Handelingen kunnen achterwege gelaten worden of extra maatregelen kunnen genomen worden om te voorkomen dat door de te nemen werkzaamheden nadelige effecten op flora en fauna worden veroorzaakt. Werkzaamheden worden alleen uitgevoerd tijdens de daglichtperiode om verstoren van nacht-actieve dieren, zoals de das en de vos, te voorkomen. Maatregelen worden in een ecologisch werkprotocol opgenomen. Dit protocol is tijdens de werkzaamheden op de locatie aanwezig en onder betrokken medewerkers bekend. Tijdens de werkzaamheden is er sprake van ecologische begeleiding en staat een ter zake kundige altijd paraat voor vragen en onvoorziene situaties.

In het kader van de speciale zorgplicht worden eveneens maatregelen getroffen, zodat bij de geplande werkzaamheden geen nadelige effecten optreden op bijvoorbeeld de vos. Het betreft het verstoren van de burcht van vos gedurende de kraamperiode. Dit kan door werkzaamheden altijd vanaf één kant op te starten zodat aanwezige dieren kunnen vluchten en door te werken in de periode oktober tot februari. Daarnaast worden werkzaamheden uitgevoerd buiten het broedseizoen van vogels om doden, verwonden of verstoren van broedende vogels te voorkomen.

Het is daarnaast van belang dat het projectgebied van baan 4 en omgeving door middel van een check op gewijzigde situaties wordt gecontroleerd. Op deze manier kunnen gewijzigde situaties inzichtelijk worden gemaakt en kan worden beoordeeld hoe hiermee moet worden omgegaan. Deze voorzorgsmaatregelen worden nader uitgewerkt in een ecologisch werkprotocol.

Het inventariseren van de das in de aanlegfase kan eventuele (kleine) effecten toch inzichtelijk maken en daardoor kunnen de activiteiten dan worden bijgestuurd. Monitoring van de das is derhalve gewenst. Op deze manier wordt ook voldaan aan de zorgplicht van de Omgevingswet.

6. MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN

6.1 Situatie

De das komt voor rondom de Berkenhorst en er wordt relatief veel gefoerageerd aan de randen van de agrarische percelen. Rond baan 4 komen een tweetal burchten voor. Het betreft:

- Een bekende burcht in de natuurlijke zandwal aan de noordzijde op ca. 46 meter afstand van de rand van de kogelvabger van baan 4,
- Een onbekende bucht ten westen van baan 4 waarin een vos verblijft en die belopen wordt door das op ca. 41 meter afstand van baan 4.

6.2 Compenserende maatregelen

Vereiste compensatie

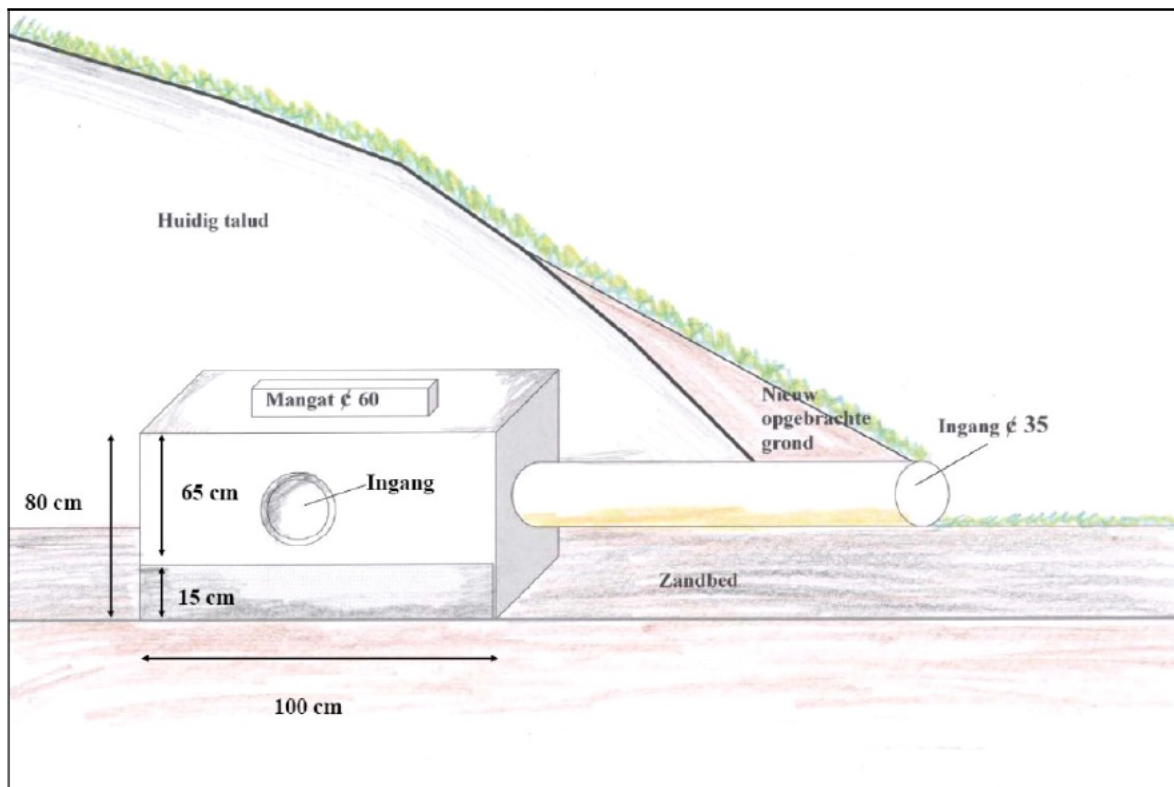
Gelet op het feit dat met de werkzaamheden voor de aanleg van baan 4 geen burchten of essentieel leefgebied verloren gaat, is er geen compensatie vereist.

Vrijwillige compensatie

Met de werkzaamheden hoeft niet geheid te worden en de werkzaamheden zijn op voldoende afstand gelegen van de aanwezige burchten buiten het projectgebied van baan 4. Het voornemen (aanlegfase) zal dan ook niet resulteren in het beschadigen of vernielen van vaste voortplantings- of rustplaatsen. Ondanks dit gegeven werden vrijwillige maatregelen voor de das voorgesteld. Het betreft de aanleg van een tweetal kunstburchten in de te realiseren bovengrondse geluidswallen, waarvan er één in de kogelvanger van baan 4. De kunstburchten zijn reeds voorgesteld bij de aanvraag Wet natuurbescherming met zaaknummer 2021-008449.

Een kunstburcht betreft een vierkanten betonnen box en een inlooppijp die ingegraven is in de geluidswal (zie figuur 7). In de box zitten meerdere openingen waaruit de das zelf nieuwe gangen kan graven. Om instorting van de grond te voorkomen bij het graven door de das dient deze sterk verstevigd te worden en dienen de aardenwallen beplant te worden met inheemse bomen en struiken. Verder is het van belang dat in de kunstburcht nestmateriaal wordt aangebracht in de vorm van hooi.

Het voornemen is om één kunstburcht ten uitvoer te brengen bij de verdere realisatie van de plannen van baan 4.

Figuur 7. Beeld van een vrijwillig te plaatsen kunstburcht in baan 4 voor de das in een aarden wal van de bovengrondse schietbanen van de Berkenhorst.

6.3 Mitigerende maatregelen

Gelet op de aard en omgang van deze burchten kunnen deze momenteel worden geclassificeerd als een bijbracht (van das), waarbij werken in een specifieke periode niet noodzakelijk wordt geacht¹¹. Als gevolg van de aanwezigheid van broedvogels rond baan 4 en de zorgplicht (zie 5.6) zullen de werkzaamheden echter worden uitgevoerd door te werken in de periode oktober tot februari.

In het kennisdocument van de das worden mitigerende maatregelen voor de das beschreven. De werkzaamheden vinden plaats op meer dan 20 meter van de meest dichtstbijzijnde toegang tot de dassenburcht:

1. Het betreden en vernielen van dassenwissels moet zo veel als mogelijk worden voorkomen.
2. Dassenwissels moeten voor zonsondergang (of uiterlijk 19.00 uur als de zon later onder gaat) weer vrij zijn van geveld hout en gevelde takken.
3. Er moeten maatregelen genomen worden om andere tijdelijke obstakels, zoals greppels en grondwallen, te passeren.
4. Er moet een buffer worden aangebracht tussen de plek waar de activiteit plaatsvindt en de burcht.
5. Bij voorkeur vindt er geen kaalkap van een houtopstand plaats binnen 250 meter van de dichtstbijzijnde toegang tot een dassenburcht. Als bomen verwijderd moeten worden vindt dit bij voorkeur gefaseerd in ruimte en tijd plaats.

¹¹ Kennisdocument das *Meles meles*. Bij12, 2017.

- Ad 1. Betreden en vernielen van dassenwissels zal niet plaats vinden. Alle werkzaamheden zullen worden uitgevoerd in het uitgerasterde deel waar geen dassenwissels zijn gelegen. Door doordat geen dassenwissels zullen worden beïnvloedt door de werkzaamheden, worden negatieve effecten op de dassenwissels uitgesloten.
- Ad 2. Werkzaamheden worden overdag uitgevoerd en niet gedurende de schemering of nacht. Doordat alle werkzaamheden worden uitgevoerd als dassen niet actief zijn (ze verblijven dan in de burcht) worden negatieve effecten op actieve dassen uitgesloten.
- Ad 3. De dassen kunnen makkelijk om baan 4 heen lopen en de aanleg werkzaamheden zullen niet resulteren in obstakels. Het gebied is immers ongeschikt leefgebied waar de dassen al omheen lopen (er zijn geen dassenwissels). Negatieve effecten op de dassen als gevolg van obstakels worden derhalve uitgesloten.
- Ad 4. Er zal een buffer worden aangebracht in de vorm van een geluidswerend scherm rondom de totale baan 4 met een dusdanige lengte dat de rest van de werkzaamheden ten opzichte van pijpen van de burchten dat op ten minste 50 verstoringafstand wordt gezeten. Het betreft een geluidswerend scherm van Heras Noise control Barrier 2.0. Deze geluidsreducerende doeken verminderen het bouwlawaai met maximaal 32,8 dB.

Figuur 8. Beeld van het geluidswerend scherm van Heras Noise control Barrier 2.0 die geluiden van de aanlegactiviteiten van baan 4 met maximaal 32,8 dB zullen verminderen.

- Ad 5. Er zal geen kaalkap plaatsvinden. Met de resterende werkzaamheden, om te komen tot het afronden van de aanleg van baan 4, zal geheel geen kap of rooien van beplanting plaatsvinden. Van kaalkap is derhalve geheel geen sprake.

Gelet de hierboven omschreven te treffen mitigerende maatregelen zal aantasting van de das(sen)burcht vanwege de werkzaamheden op/aan baan 4 worden voorkomen en zal van een verbodsovertreding geen sprake zijn. Een omgevingsvergunning is daarom niet nodig. Verzocht wordt daarom om een positieve weigering. Zie ook paragraaf 1.1 en paragraaf 5.5 van het Activiteitenplan.

7. CONCLUSIE

Er is het voornemen voor de aanleg en het weer in gebruik nemen van drie bovengrondse schietbanen voor 9 uur per week bij het Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst aan de Stakenbergweg 60 te Elspeek.

Omdat tijdens de aanlegwerkzaamheden een nieuwe dassenburcht is aangetroffen nabij baan 3, welke binnen de verstoringsafstand van de nog uit te voeren werkzaamheden op/aan baan 4 ligt, wordt zekerheidshalve een omgevingsvergunning voor de flora- en fauna-activiteit voor de das aangevraagd.

In hoofdstuk 5 van het Activiteitenplan is onderbouwd dat en waarom de omgevingsvergunning kan worden verleend omdat wordt voldaan aan de drie voorwaarden dat (a) geen sprake mag zijn van een andere bevredigende oplossing, (b) dat sprake moet zijn van een wettelijk belang en (c) dat – kort gezegd – geen afbreuk mag worden gedaan aan het streven een gunstige staat van instandhouding van de das te bereiken en behouden. In hoofdstuk 5 is daarnaast, in combinatie met hoofdstuk 6, ook uiteengezet dat mitigerende maatregelen worden getroffen. Daardoor is geen sprake (meer) van aantasting van de das(senburcht) vanwege de werkzaamheden op/aan baan 4 en is een verbodsovertreding niet (meer) aan de orde. Gelet daarop is het verzoek aan de provincie om een positieve weigering af te geven.

Adviesbureau

Mertens B.V.

Telefoon (06) [REDACTED]

E-mail [REDACTED]@adviesbureau-mertens.nl

Advies op het gebied van natuur, ruimtelijke ordening en natuurwetgeving.